

शिवालय गाउँपालिका, जाजरकोट

शिक्षाको वार्षिक स्थिति
प्रतिवेदन (असर) २०२२
Annual Status of Education
Report (ASER) 2022

EDUCATIONOUTLOUD
advocacy & social accountability

१. असर (ASER) को परिचय

१. असर (ASER) को परिचय	१
२. सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्र : जाजरकोट जिल्लाको शिवालय गाउँपालिका	२
३. असर (ASER) सर्वेक्षण प्रक्रिया	२
३.१) गाउँका प्रमुख व्यक्तिलाई भेटेर गाउँका जानकारीहरू सङ्कलन गर्ने	२
३.२) नक्सा कोर्ने, घरपरिवार छनोट गर्ने र घरपरिवारको सर्वेक्षण गर्ने	२
३.३) ५ देखि १६ वर्ष उमेर समूहका बालबालिकाहरूको सिकाइ उपलब्धि मापन	३
४. असर (ASER) सिकाइ उपलब्धि मापनका नमूना प्रश्नपत्र	३
४.१) नेपाली विषयको प्रश्नपत्रको नमूना	३
४.२) गणित विषयको प्रश्नपत्रको नमूना	४
४.३) अङ्ग्रेजी विषयको प्रश्नपत्रको नमूना	५
५. सिकाइ उपलब्धि मापनबाट प्राप्त नतिजा	६
६. तथ्याङ्कहरूको विश्लेषण	१४
७. निष्कर्ष	१५
८. असर (ASER) जाजरकोटमा काम गर्ने समूह	१५

१. असर (ASER) को परिचय

शिक्षाको वार्षिक स्थिति प्रतिवेदन (Annual Status of Education Report – ASER) नागरिकहरूको नेतृत्वमा बालबालिकाहरूको सिकाइको मापन गर्ने (Citizen-led Assessment -CLA) सर्वेक्षण हो। यस सर्वेक्षणमा स्थानीय समुदायका सदस्यहरूमध्ये विशेष गरी समुदायका युवाहरूलाई ५-१६ वर्ष उमेर समूहका सबै बालबालिकाहरूको साक्षरता र गणित अङ्कको सिकाइमा हासिल गरेका उपलब्धिहरूको मापन गर्न परिचालन गरिएको छ। यो घरपरिवारमा आधारित सर्वेक्षण हो र यसले विद्यालय जाने, विद्यालय बीचमै जान छाडेका र विद्यालयमा कहिल्यै भर्ना नै नगरिएका सबै बालबालिकाहरूलाई समेटेछ। नेपालमा परम्परागत रूपमा हुने गरेका सिकाइ मापन वा परीक्षाहरूले घरमै अध्ययन गरेका, विद्यालय बाहिर रहेका र विद्यालय बीचमै जान छाडेका बालबालिकाहरूलाई नसमेटेका कारण स्थानीय रूपमा आधारित सिकाइ उपलब्धि मापनका विधिहरूको प्रयोग गरिनु आवश्यक मानिएको छ।

नेपालको नयाँ संघीय संरचना अनुरूप असर नेपाल (ASER Nepal) ले बालबालिकाको शिक्षण सिकाइका क्षेत्रमा दुई वटा कार्य गर्ने लक्ष्य लिएको छ। पहिलो लक्ष्य हो- स्थानीय युवाहरूलाई परिचालन गरी उनीहरूलाई शिक्षा क्षेत्रमा सक्रिय रूपमा संलग्न गराउने। त्यसैगरी दोस्रो लक्ष्य हो- असर नेपाल (ASER Nepal) ले विशेषगरी बालबालिकाहरूको सिकाइ उपलब्धि सम्बन्धी तथ्याङ्कहरू सरल, सस्तो र प्रभावकारी तरिकाले सिर्जना गर्ने भएकाले नगरपालिका तथा गाँउपालिकाका प्रमुखहरूसँग मिलाई उनीहरूलाई त्यस ठाँउको शिक्षासम्बन्धी तथ्याङ्क प्रदान गराउने। असर सर्वेक्षण स्थानीयतालाई विश्वव्यापी रूपमा जोड्ने एउटा राम्रो माध्यम हो किनकि यसले वडा र स्थानीय सरकारलाई दिगो विकासका लक्ष्यहरूमध्ये विशेष गरी शिक्षासम्बन्धी लक्ष्य ४ तर्फ स्थानीय निकायहरूले गरेका प्रगतिहरूलाई नियाल्न सहयोग पुऱ्याउँछ।

असर नेपाल (ASER Nepal) ले देशव्यापी रूपमा नै सर्वेक्षण गर्ने लक्ष्य राखेको छ। यस विधिमा प्रयोग गरिएका सामग्रीहरू सरल हुनुका साथै समय अनुकूल परिवर्तन गरी प्रयोग गर्न मिल्ने र सहज रूपमा बुझ्न सकिने भएकाले विभिन्न तहमा फरक फरक स्थानहरूमा लागू गरिसकिएको छ। हालसम्म असर नेपाल (ASER Nepal) द्वारा पर्सा जिल्ला (२०१६), मधेश प्रदेश (२०१९), काठमाडौँको बूढानीलकण्ठ नगरपालिका (२०१७-२०१८) र कर्णाली प्रदेश (२०२१-२०२२) मा सर्वेक्षण कार्य सञ्चालन गरिएको छ। बालबालिकाको सिकाइ उपलब्धि मापन गर्न र त्यस सम्बन्धी कार्यक्रमहरू तर्जुमा गर्न असर नेपाल (ASER Nepal) का सामग्री पनि विभिन्न सामुदायिक संघसंस्थाद्वारा केही हदसम्म प्रयोग गरिएका छन्।

असर नेपाल (ASER Nepal) ले स्थानीय, प्रादेशिक र राष्ट्रिय स्तरमा गुणस्तरीय शिक्षाका लागि असर सिकाइ उपलब्धि मापनका सर्वेक्षणहरू सञ्चालन र वकालत गर्न नेपालमा “साउथ एसियन असेसमेन्ट अलायन्स : कम्युनिकेटिङ एण्ड कोल्याबोरेटिङ फर चेन्ज” (The South Asian Assessment Alliance: Communicating and Collaborating for Change) शीर्षकको परियोजना कार्यान्वयन गरिरहेको छ। ग्लोबल पार्टनरसिप फर एजुकेसन- जिपिई (Global Partnership for Education – GPE) को आर्थिक सहयोगमा सन् २०२१ देखि जुन २०२३ सम्म कार्यान्वयन हुने यस परियोजनालाई स्ट्रीट चाइल्ड युकेको नेतृत्वमा असर नेपाल (ASER Nepal) लगायत खाना (अफगानिस्तान), अशोका म्यानमार (म्यानमार) र वेभ फाउन्डेसन (बङ्गलादेश) जस्ता संस्थाहरूसँग समन्वय गरी चार वटा देशमा कार्यान्वयन भइरहेको छ। यस परियोजना अन्तर्गत असर नेपाल (ASER Nepal) ले कर्णाली प्रदेशको दैलेख, जाजरकोट, कालिकोट, सल्यान र सुर्खेतमा सिकाइ उपलब्धि मापन सर्वेक्षण गर्ने कार्य विस्तार गरेको हो।

२. सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्र : जाजरकोट जिल्लाको शिवालय गाउँपालिका

जाजरकोट नेपालको कर्णाली प्रदेशमा रहेका १० वटा जिल्ला मध्येको एक पहाडी जिल्ला हो । शिवालय गाउँपालिका जाजरकोटका ४ वटा गाउँपालिका मध्ये एक हो । जाजरकोटको शिवालय गाउँपालिकाका सिस्ने, नेपा, सिमा/रख्मा, टाटा, थाला, कडगाउँ, मालुवेला, लपाटा, नहडा गरी ९ वटा वडामा असर (ASER) सर्वेक्षण गरिएको थियो । गाउँपालिकामा क्षेत्री, मगर, कामी, ठकुरी, ब्राह्मण, दमाई लगायत विभिन्न जातजातिका मानिसहरूको बसोबास रहेको छ । सन् २०११ को जनगणनाले शिवालय गाउँपालिकाको कुल जनसङ्ख्या १५ हजार २६९ रहेको देखाएको छ । जनगणनाले ७ हजार ६८१ जना साक्षर रहेका जसले पढ्न र लेख्न सक्ने देखाएको छ भने ३३६ जनाले पढ्न सक्ने तर लेख्न नसक्ने देखाएको छ । सन् २०१७ सम्म कुल ४४ विद्यालय थिए । प्रत्येक विद्यालयमा औसतमा २६० जना विद्यार्थी अध्ययनरत थिए ।

३. असर (ASER) सर्वेक्षण प्रक्रिया

असर (ASER) सर्वेक्षण प्रक्रिया सरल छ र यसमा स्थानीय स्रोतहरूको प्रयोग गरिन्छ । यस गाउँपालिकाको सर्वेक्षण गर्ने क्रममा असर नेपाल (ASER Nepal) को टोलीले असर (ASER) विधिहरूका बारेमा मुख्य प्रशिक्षकहरूलाई तालिम दिएको थियो । त्यसपछि तालिम प्राप्त मुख्य प्रशिक्षकहरूले स्थानीय तहमा स्वयंसेवकहरू छनोट गरेर असर बालबालिकाहरूको सिकाइ उपलब्धि मापन सञ्चालन गर्ने तालिम दिए । यसरी शिवालय क्षेत्रका स्वयंसेवकहरूलाई तीन दिनसम्म फिल्डमा प्रयोगात्मक गतिविधिहरू सञ्चालन गरी तालिम दिइएको थियो । प्रशिक्षणका क्रममा स्वयंसेवकहरूलाई बाल संरक्षण र सुरक्षा नीतिका विषयमा पनि तालिम दिइएको थियो । असर नेपाल (ASER Nepal) को सिकाइ उपलब्धि मापन र सर्वेक्षणका प्रक्रियाहरू संक्षिप्तमा निम्नानुसार छन् :

३.१) गाउँका प्रमुख व्यक्तिलाई भेटेर गाउँका जानकारीहरू सङ्कलन गर्ने

असर (ASER) स्वयंसेवकहरू अध्ययनका क्रममा गाउँमा गएपछि सबैभन्दा पहिले गाउँका प्रमुख व्यक्तिलाई भेटेर आफू त्यहाँ आउनुको उद्देश्यबारे बताउँछन् । गाउँका प्रमुख भन्नाले गाउँका कुनै एक व्यक्ति जस्तै: वडा अध्यक्ष, गाउँका बारेमा जानेबुझेका जेष्ठ नागरिक वा हामीले सर्वेक्षण गर्न लागेको गाउँघरसँग परिचित कुनै पनि व्यक्ति हुन सक्दछन् । उनीहरूले गाउँसँग सम्बन्धित जस्तै: गाउँमा रहेका विद्यालयको सङ्ख्या, त्यहाँ उपलब्ध सुविधा तथा सर्वेक्षण पुस्तिकामा सोधिएका कुराहरूबारे जानकारी दिन्छन् । सर्वेक्षणलाई सहज बनाउनको लागि त्यस्ता स्रोत व्यक्तिसँग गरिने कुराकानीको यो प्रक्रिया महत्वपूर्ण रहेको छ ।

३.२) नक्सा कोर्ने, घरपरिवार छनोट गर्ने र घरपरिवारको सर्वेक्षण गर्ने

गाउँका प्रमुख व्यक्तिसँग कुराकानी गरेपछि स्वयंसेवकहरूले गाउँको अनुमानित नक्सा कोर्छन् जसले गाउँका बारेमा लगभग सम्पूर्ण जानकारी दिन्छ । यसले स्वयंसेवकहरूलाई गाउँमा उपलब्ध घरपरिवारको सङ्ख्याका साथै त्यस क्षेत्रमा रहेका घरपरिवारको घनत्वबारे पनि जानकारी दिन्छ । प्रत्येक गाउँका घरपरिवारहरू kish ग्रिड घरपरिवार नमूना विधिको प्रयोगका माध्यमबाट पाँचौँ घरपरिवार नियम प्रयोग गरी छनोट गरिन्छ ।

३.३) ५ देखि १६ वर्ष उमेर समूहका बालबालिकाहरूको सिकाइ उपलब्धि मापन

अध्ययनका क्रममा घरपरिवार छनोट गरेपछि स्वयंसेवकहरूले घरपरिवारको अवस्था बुझ्न बालबालिकाहरूको सङ्ख्या र विभिन्न घरायसी सामग्री तथा सुविधाको छोटो सर्वेक्षण गर्छन् । त्यसपछि बालबालिका र उनीहरूको शैक्षिक जानकारी लिइसकेपश्चात् उनीहरू असर नेपाल (ASER Nepal) ले उपलब्ध गराएका मापनका सामग्री प्रयोग गरी विद्यालयमा भर्ना भएका, नभएका वा विद्यालय बीचमै जान छाडेका ५ देखि १६ वर्ष उमेर समूहका बालबालिकाको सिकाइ उपलब्धि मापन गर्छन् । सर्वेक्षण र मापनबाट आएका तथ्याङ्कहरूको मुख्य प्रशिक्षक तथा असर नेपाल (ASER Nepal) को केन्द्रीय टोलीले अनुगमन र पुनः परीक्षण गरिसकेपछि आएका जानकारीलाई इन्ट्री गरी विश्लेषण गरिन्छ ।

४. असर (ASER) सिकाइ उपलब्धि मापनका नमूना प्रश्नपत्र

असर (ASER) को सिकाइ उपलब्धि मापनका प्रश्नपत्रहरू 'नेपाल राष्ट्रिय पाठ्यक्रम २०७६' अनुसार कक्षा दुईको तहसँग मिल्ने गरी तयार गरिएको छ । असर (ASER) ले नेपाली, अङ्ग्रेजी र गणित विषयमा बालबालिकाको आधारभूत सिकाइ उपलब्धिको मापन गर्छ । मापन गर्दा प्रयोग गरिएका प्रश्नपत्रका नमूना तल दिइएका छन् :

४.१) नेपाली विषयको प्रश्नपत्रको नमूना

अक्षर (Letter)

ए	घ	ज	न	र
स	अ	प	व	म

शब्द (Word)

कान	मह	घर
थाल	भाइ	फूल
नाम	डर	तर
	बल	

अनुच्छेद २ (Paragraph 2)

यो मेरो गाउँ हो ।
मेरो गाउँमा वन छ ।
जाडोमा यहाँ बाघ आउँछ ।
यो गाउँमा मेला लाग्छ ।

कथा (Story)

कविताको घरमा बगैँचा छ । उनको बगैँचामा राम्रा फूलहरू छन् । उनको मन पर्ने फूल गुलाफ हो । हरेक दिन उनी फूलहरूमा पानी हाल्छन् । उनले फूलको गुच्छा बनाएर कोठामा राखिन् । यो देखेर उनको आमाबुवा खुशी हुनुभयो । उनलाई बगैँचामा रमाईलो लाग्छ । उनी त्यहाँ आफ्नो कुकुर कालेसँग खेल्छन् । काले धेरै चकचक गर्छ । काले कविताको साथी हो ।

चित्र नं. १ : नेपाली विषयको प्रश्नपत्रको नमूना

नेपाली विषयको सिकाइ उपलब्धि मापनको तथ्याङ्क कसरी बुझ्ने ?

नेपाली विषयको सिकाइ उपलब्धि मापनमा पाँच वटा स्तर छन् । प्रत्येक स्तरको विवरण तल संक्षिप्तमा उल्लेख गरिएको छ :

स्तर	अर्थ
सिकारु	बालबालिकाले कम्तीमा पनि ४ वटा नेपाली अक्षर चिन्न सक्दैनन् ।
अक्षर	बालबालिकाले कम्तीमा ४ वा ४ भन्दा बढी नेपाली अक्षर चिन्न सक्छन् तर नेपाली शब्द पढ्न सक्दैनन् ।
शब्द	बालबालिकाले कम्तीमा ४ वा ४ भन्दा बढी नेपाली शब्द पढ्न सक्छन् तर स्पष्ट रूपमा वाक्य पढ्न सक्दैनन् ।
अनुच्छेद	बालबालिकाले एउटा अनुच्छेदमा ३ वा ३ भन्दा कम स्थानमा उच्चारणगत त्रुटि गरी नेपाली भाषाका सरल वाक्य सजिलै पढ्न सक्छन् ।
कथा	बालबालिकाले कथा पढ्ने क्रममा ३ वा ३ भन्दा कम उच्चारणगत त्रुटिसहित स्पष्ट रूपमा पढ्न सक्छन् ।

४.२) गणित विषयको प्रश्नपत्रको नमूना

अङ्क ज्ञान १-९ (Number Knowledge 1-9)

७ १ ९ ८ ४
२ ६ ३

जोड (Addition)

$$\begin{array}{r} 36 \\ + 29 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 55 \\ + 47 \\ \hline \end{array}$$

घटाउ (Subtraction)

$$\begin{array}{r} 73 \\ - 65 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 92 \\ - 98 \\ \hline \end{array}$$

अङ्क ज्ञान १०-९९ (Number Knowledge 10-99)

५२ ६२ ८९
३७ ९४ ६३
२५ ७१ १४
५८

भाग (Division)

$$4 \overline{) 96} \quad 7 \overline{) 63}$$

समस्याको हल गर्नुहोस् (Word Problem)

जनक र मिना मिल्ने साथी हुन् । मिनासंग ९ ओटा सिसाकलमहरु छन् । जनकले मिनासंग ४ ओटा सिसाकलमहरु लियो भने अब मिनासंग कतिओटा सिसाकलमहरु बाँकि छन् होला ?

चित्र नं. २ : गणित विषयको प्रश्नपत्रको नमूना

गणित विषयको सिकाइ उपलब्धि मापनको तथ्याङ्क कसरी बुझ्ने ?

गणित विषयका सिकाइ उपलब्धि मापनमा सात वटा स्तर छन् । प्रत्येक स्तरलाई संक्षिप्त रूपमा तल वर्णन गरिएको छ :

स्तर	अर्थ
सिकारु	बालबालिकाले कम्तीमा ४ वटा अङ्क पहिचान गर्न सक्दैनन् ।
एक अङ्क	बालबालिकाले कम्तीमा ४ वा ४ भन्दा बढी एक अङ्कको सङ्ख्या पहिचान गर्न सक्छन् तर दुई अङ्कको सङ्ख्या पहिचान गर्न सक्दैनन् ।
दुई अङ्क	बालबालिकाले कम्तीमा ४ वटा दुई अङ्कको सङ्ख्या पहिचान गर्न सक्छन् तर जोड गर्न सक्दैनन् ।
जोड	बालबालिकाले जोडका दुई वटा हिसाब गर्न सक्छन् ।
घटाउ	बालबालिकाले सापटी लिएर गर्नु पर्ने दुई वटै घटाउका हिसाब गर्न सक्छन् ।
भग	बालबालिकाले दुई अङ्कको सङ्ख्यालाई एक अङ्कको सङ्ख्याले भाग गर्दा शेष नआउने हिसाब गर्न सक्छन् ।
समस्याको हल	बालबालिकाले दिइएको भाषागत समस्यालाई पढेर, बुझेर त्यसको सही समाधान गर्न सक्छन् ।

४.३) अङ्ग्रेजी विषयको प्रश्नपत्रको नमूना

अक्षर (Letter)

d f j t b
m p k z v

शब्द (Word)

Goat Tree Sad
Lazy Open Play
Rose See Year
Meat

अनुच्छेद १ (Paragraph 1)

Mina lives in a village.
She likes to eat apples.
She sings very well.
Today is her birthday.

कथा (Story)

Kusum has two dogs, Kalu and Seru. They were playing in the garden. It rained heavily. Kalu got stuck between the bushes. Kalu cried. Kusum heard the cry. She went to the garden. Kusum helped Kalu. He stopped crying. He started playing again with Seru.

चित्र नं. ३ : अङ्ग्रेजी विषयको प्रश्नपत्रको नमूना

अङ्ग्रेजी विषयको सिकाइ उपलब्धि मापनको तथ्याङ्क कसरी बुझ्ने ?

अङ्ग्रेजीको सिकाइ उपलब्धि मापनमा पाँच वटा स्तर छन् । प्रत्येक स्तरको विवरण तल संक्षिप्त रूपमा उल्लेख गरिएको छ :

स्तर	अर्थ
सिकारु	बालबालिकाले कम्तीमा पनि ४ वटा अङ्ग्रेजी अक्षर चिन्न सक्दैनन् ।
अक्षर	बालबालिकाले कम्तीमा ४ वा ४ भन्दा बढी अङ्ग्रेजी अक्षर चिन्न सक्छन् तर अङ्ग्रेजी शब्द पढ्न सक्दैनन् ।
शब्द	बालबालिकाले कम्तीमा ४ वा ४ भन्दा बढी अङ्ग्रेजी शब्द पढ्न सक्छन् तर स्पष्ट रूपमा वाक्य पढ्न सक्दैनन् ।
अनुच्छेद	बालबालिकाले एउटा अनुच्छेदमा ३ वा ३ भन्दा कम उच्चारणगत त्रुटि गरी अङ्ग्रेजी भाषाका सरल वाक्य सजिलै पढ्न सक्छन् ।
कथा	बालबालिकाले कथा पढ्ने क्रममा ३ वा ३ भन्दा कम उच्चारणगत त्रुटिसहित स्पष्ट रूपमा पढ्न सक्छन् ।

५. सिकाइ उपलब्धि मापनबाट प्राप्त नतिजा

तालिका नं. १ : सर्वेक्षण र सिकाइ उपलब्धि मापन कार्यमा सहभागी भएका बालबालिकाको सङ्ख्या

लिङ्ग	सर्वेक्षण र मापन गरिएका बालबालिकाहरूको सङ्ख्या
बालक	२४३
बालिका	२५०
कूल बालबालिका	४९३

माथि प्रस्तुत तालिका नं. १ ले शिवालय गाउँपालिकामा सर्वेक्षण र सिकाइ उपलब्धि मापनमा सहभागी भएका बालक र बालिकाहरूको सङ्ख्यालाई देखाउँछ । यस गाउँपालिकामा जम्मा ४९३ जना बालबालिका सिकाइ उपलब्धि मापन कार्यमा सहभागी भएका थिए जसमा २४३ जना बालक र २५० जना बालिका थिए । यहाँ प्रस्तुत तथ्याङ्कले गाउँपालिकामा बालिकाको सङ्ख्या बालकको सङ्ख्याभन्दा तुलनात्मक रूपमा बढी रहेको देखिन्छ ।

तालिका नं. २ : कक्षागत रूपमा सर्वेक्षण र मापनमा समावेश गरिएका बालबालिकाको सङ्ख्या

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि मापन गरिएका बालबालिकाहरूको सङ्ख्या
पूर्व प्राथमिक	१४
१	५८
२	४६
३	५७
४	५४
५	५३
६	६२
७	४८
८	४३
९	२९
१०	२२
११	५
विद्यालय बीचमै जान छाडेका	१
विद्यालय भर्ना नै नभएका	१
कुल बालबालिका	४९३

माथि दिइएको तालिका नं. २ ले शिवालय गाउँपालिका क्षेत्रको सर्वेक्षणमा सहभागी भएका बालबालिका कुन कुन कक्षामा अध्ययनरत छन् भन्ने कुराको तथ्याङ्क प्रस्तुत गरेको छ । तालिकामा सर्वेक्षण गरिएका बालबालिकामध्ये सबै भन्दा धेरै बालबालिका कक्षा छमा र त्यसपछि कक्षा एक र तीनमा रहेको देखिन्छ । शैक्षिक अवस्था मापन गरिएका बालबालिकाहरूमध्ये एकजना मात्रै विद्यालय बीचमै छाडेको र एक जना भर्ना नै नभएको देखिन्छन् ।

तालिका नं. ३: नेपाली विषयमा सिकाइ उपलब्धि मापनको नतिजा

नेपाली विषयमा सिकाइ उपलब्धि मापनको नतिजा	सिकारू स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	अक्षर स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	शब्द स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	अनुच्छेद स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	कथा स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या
सङ्ख्या	७१	४२२	३३०	२१४	१४०
प्रतिशत	१४.४०%	८५.६०%	६६.९४%	४३.४१%	२८.४०%

माथि प्रस्तुत गरिएको तालिकाले सिकाइ उपलब्धि मापन गरिएका बालबालिकाले नेपाली विषयमा हासिल गरेको सिकाइ उपलब्धिको अवस्थालाई देखाउँछ। नेपाली विषयको सिकाइ उपलब्धिको उच्च स्तरमा पुग्ने बालबालिकाको सङ्ख्या क्रमशः घट्टै गएको देखिन्छ। तथ्याङ्क अनुसार यस मापनमा समावेश भएका अधिकांश बालबालिकाहरूले अक्षर पहिचान गर्न सक्छन् अर्थात् १० जनामध्ये ९ जना बालबालिकाहरूले अक्षर पहिचान गर्न सकेका थिए भने १० जनामध्ये ७ जना बालबालिकाहरूले नेपाली शब्द पढ्न सकेका थिए तर नेपाली विषयको सिकाइ मापनको उच्च स्तर अर्थात् कथा स्तरमा पुग्ने बालबालिकाको सङ्ख्या १० मध्ये ३ मात्रै रहेको देखिन्छ।

तालिका नं. ४: अङ्ग्रेजी विषयमा सिकाइ उपलब्धि मापनको नतिजा

अङ्ग्रेजी विषयमा सिकाइ उपलब्धि मापनको नतिजा	सिकारू स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	अक्षर स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	शब्द स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	अनुच्छेद स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	कथा स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या
सङ्ख्या	११५	३७८	१२९	५७	२१
प्रतिशत	२३.३३%	७६.६७%	२६.१७%	११.५६%	४.२६%

माथि प्रस्तुत तथ्याङ्कले बालबालिकाहरूले अङ्ग्रेजी विषयको सिकाइ उपलब्धि मापनमा हासिल गरेको नतिजालाई देखाउँछ। समग्रमा हेर्दा शिवालय गाउँपालिका क्षेत्रका बालबालिकाहरूको अङ्ग्रेजी विषयमा सिकाइ उपलब्धि विशेष गरी शब्द स्तरबाट माथिल्लो स्तरसम्म जाँदा कमजोर रहेको देखाउँछ।

तथ्याङ्कले अङ्ग्रेजी सिकाइको उच्च स्तरमा पुग्ने बालबालिकाको सङ्ख्यामा तीव्र गिरावट भएको देखाउँछ। १० जना बालबालिकामध्ये ८ जना अङ्ग्रेजी अक्षर पहिचान गर्न सक्षम भएको देखाएता पनि शब्द स्तरमा आधाभन्दा बढी बालबालिका पुग्न नसकेको देखिन्छ। त्यसैगरी अनुच्छेद स्तरसम्म पुग्ने बालबालिकाको सङ्ख्या घटेर १० मध्ये १ जना मात्र छ र कक्षा दुई तहको कथा पढ्न सक्ने बालबालिकाको सङ्ख्या अत्यन्तै न्यून रहेको देखाउँछ।

तालिका नं. ५: गणित विषयमा सिकाइ उपलब्धि मापनको नतिजा

गणित विषयमा सिकाइ उपलब्धि मापनको नतिजा	सिकारू स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	एक अङ्कको स्तर मा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	दुई अङ्कको स्तर मा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	जोड स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	घटाउ स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	भाग स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	समस्याको हल स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या
सङ्ख्या	८२	४११	२७४	१३४	७२	४०	१४
प्रतिशत	१६.६३%	८३.३७%	५५.५८%	२७.१८%	१४.६०%	८.११%	२.८४%

माथि प्रस्तुत गरिएको नतिजाले बालबालिकाले गणित विषयको सिकाइमा प्राप्त गरेको उपलब्धि मापनको नतिजालाई देखाउँछ। तथ्याङ्कका अनुसार बालबालिकाको गणित विषयमा सिकाइ अत्यन्त कमजोर रहेको देखिन्छ। अधिकांश बालबालिकाहरू १० मध्ये ८ जना एक अङ्कको सङ्ख्या पहिचान गर्न सक्ने स्तरमा थिए र तीमध्ये ५ जना मात्र दुई अङ्कको

सङ्ख्या पहिचान गर्न सक्षम भएका थिए । जोड, घटाउ, भाग र भाषागत रूपमा दिइएको समस्यालाई पढेर हल गर्न सक्ने स्तरमा बालबालिकाको सङ्ख्या पनि कम छ । उदाहरणका लागि, मापनमा समावेश भएका बालबालिकाहरूमा १० मध्ये ३ जनाले मात्र र १० मध्ये १ जनाले मात्र क्रमशः जोड र घटाउ गर्न सक्षम भएको देखिन्छ । अत्यन्त न्यून सङ्ख्याका बालबालिकाले मात्रै भाग तथा भाषागत रूपमा दिइएको समस्यालाई पढेर हल गर्न सकेका थिए ।

तालिका नं. ६: लिङ्गका आधारमा नेपाली विषयको सिकाइ उपलब्धि मापनको नतिजा

लिङ्ग	सिकारू स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	अक्षर स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	शब्द स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	अनुच्छेद स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	कथा स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या
बालक	४१	२०२	१५९	१०६	७०
बालक (%)	१६.८७%	८३.१३%	६५.४३%	४३.६%	२८.८०%
बालिका	३०	२२०	१७१	१०८	७०
बालिका (%)	१२%	८८%	६८.४%	४३.२%	२८%

तालिका नं ६ ले नेपाली विषयमा बालक र बालिकाहरूको सिकाइ उपलब्धि मापनको नतिजालाई देखाउँछ । शिवालय गाउँपालिकामा नेपाली विषय अध्ययनमा बालक र बालिकाको सिकाइ उपलब्धि मापनको नतिजा उस्तै रहेको प्रष्ट देखिन्छ । अक्षर स्तरमा १० जना बालकमध्ये ८ जना नेपाली अक्षर पढ्न सफल भएका थिए भने बालिकाहरूको सङ्ख्या पनि सोही स्तरमा लगभग उस्तै रहेको छ । सिकाइ उपलब्धि मापनको उच्च स्तरमा जस्तै अनुच्छेद स्तरमा १० जना बालक र १० जना बालिकामध्ये ४ जना बालकहरू र ४ जना बालिकाहरू रहेको र कथा स्तरमा १० जनामध्ये ३ जना बालकहरू र १० जनामध्ये ३ जना बालिकाहरू रहेको तथ्याङ्कले देखाएको छ । तर याद राख्नु पर्ने कुरा के छ भने नेपाली शब्द पढ्न सक्ने १० मध्ये ७ बालबालिकाहरूमध्ये अनुच्छेद र कक्षा दुई तहको कथा पढ्न सक्ने बालक र बालिकाको सङ्ख्या घटेर क्रमशः ४ र ३ पुगेको देखाएको छ ।

तालिका नं.७: लिङ्गका आधारमा अङ्ग्रेजी विषयको सिकाइ उपलब्धि मापनको नतिजा

लिङ्ग	सिकारू स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	अक्षर स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	शब्द स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	वाक्य स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	कथा स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या
बालक	५४	१८९	७४	३५	१६
बालक (%)	२२.२२%	७७.७८%	३०.४५%	१४.४०%	६.५८%
बालिका	६१	१८९	५५	२२	५
बालिका (%)	२४.४%	७५.६%	२२%	८.८%	२%

माथि प्रस्तुत गरिएको तथ्याङ्कले अङ्ग्रेजी विषयमा बालक र बालिकाको सिकाइ उपलब्धिको नतिजा देखाउँछ । यस गाउँपालिकामा बालक र बालिकाहरूको सिकाइ उपलब्धि उस्तै रहेता पनि सिकाइ उपलब्धिको उच्च स्तरमा पुग्दासम्म बालकहरूको सिकाइ बालिकाहरूको तुलनामा अलिकति बढेको देखिन्छ । १० मध्ये ८ बालकहरू र १० मध्ये ८ बालिकाहरूले अङ्ग्रेजी अक्षर पढ्न सकेका थिए भने अङ्ग्रेजी शब्दहरू पढ्न सक्ने बालक र बालिका क्रमशः १० मध्ये ३ र २ जनामा भरेका छन् । कक्षा दुई तहको कथा १० जनामध्ये १ जना बालकले पढ्न सकेका थिए भने १० जना बालिकाहरूमध्ये कसैले पनि उक्त कथा पढ्न सकेका थिएनन् ।

तालिका नं. ८ : लिङ्गका आधारमा गणित विषयको सिकाइ उपलब्धि मापनको नतिजा

गणित विषयमा सिकाइ उपलब्धि मापनको नतिजा	सिकारू स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	एक अङ्कको स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	दुई अङ्कको स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	जोड स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	घटाउ स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	भाग स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	समस्याको हल स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या
बालक	४१	२०२	१४७	७७	४४	२३	१०
बालक (%)	१६.८७%	८३.१३%	६०.४९%	३१.६९%	१८.१९%	९.४७%	४.१२%
बालिका	४१	२०९	१२७	५७	२८	१७	४
बालिका (%)	१६.४%	८३.६%	५०.८%	२२.८%	११.२%	६.८%	१.६%

माथि प्रस्तुत तालिकाले लिङ्गका आधारमा गणित विषयको सिकाइ उपलब्धि मापनको नतिजा देखाउँछ। गणितमा बालक र बालिकाको नतिजा केवल सन्तोषजनक मात्र रहेको देखिन्छ, यद्यपि तथ्याङ्कले दुई अङ्कको सङ्ख्या पहिचान गर्ने स्तरदेखि बालकहरूको नतिजा बालिकाहरूको भन्दा केही हदसम्म राम्रो भएको देखाएको छ। १० मध्ये ८ जना बालकहरू र १० मध्ये ८ जना बालिकाहरूले एक अङ्कको सङ्ख्या पहिचान गर्न सकेको देखिन्छ। सिकाइ उपलब्धि मापनको स्तर बढ्दै जाँदा १० मध्ये ३ जना बालकले मात्रै जोडका समस्याहरू समाधान गर्न सकेका थिए भने १० मध्ये २ जना बालिकाहरूले मात्र सोही समस्याका हल गर्न सकेका थिए। भाग स्तरको समस्याको समाधान गर्न सक्ने बालबालिकाको सङ्ख्या घटेको देखिन्छ। १० जनामध्ये १ जना बालकले मात्र भाग स्तरको समस्या समाधान गर्न सकेका थिए र १० जनामध्ये लगभग कुनै पनि बालिकाले भाग स्तरको समस्याको समाधान गर्न सकेका थिएनन्। तथ्याङ्कले १० जनामध्ये कुनैपनि बालक या बालिकाले भाषागत रूपमा दिइएको समस्यालाई पढेर हल गर्न नसकेको देखाएको छ।

तालिका नं. ९ : कक्षागत रूपमा नेपाली विषयको सिकाइ उपलब्धि मापनको नतिजा

कक्षा	सिकारु स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	अक्षर स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	शब्द स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	अनुच्छेद स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	कथा स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या
पूर्व प्राथमिक	८	६	२	०	०
%	५७.१४%	४२.८६%	१४.२९%	०.००%	०.००%
१	३२	२६	११	५	३
%	५५.१७%	४४.८३%	१८.९७%	८.६२%	५.१७%
२	१०	३६	१२	४	४
%	२१.७४%	७८.२६%	२६.०९%	८.७०%	८.७०%
३	१०	४७	२४	१०	२
%	१७.५४%	८२.४६%	४२.११%	१७.५४%	३.५१%
४	५	४९	४३	२२	६
%	९.२६%	९०.७४%	७९.६३%	४०.७४%	११.११%
५	२	५१	४४	१८	१०
%	३.७७%	९६.२३%	८३.०२%	३३.९६%	१८.८७%
६	१	६१	५४	४१	२७
%	१.६१%	९८.३९%	८७.१०%	६६.१३%	४३.५५%
७	०	४८	४४	२८	१९
%	०.००%	१००.००%	९१.६७%	५८.३३%	३९.५८%
८	१	४२	४१	३८	२९
%	२.३३%	९७.६७%	९५.३५%	८८.३३%	६७.४४%
९	०	२९	२९	२४	१८
%	०.००%	१००.००%	१००.००%	८२.७६%	६२.०७%
१०	०	२२	२१	१९	१७
%	०.००%	१००.००%	९५.४५%	८६.३६%	७७.२७%
११	०	५	५	५	५
%	०.००%	१००.००%	१००.००%	१००.००%	१००.००%
विद्यालय जान बीचमै छाडेका	१	०	०	०	०
%	१००.००%	०.००%	०.००%	०.००%	०.००%
विद्यालय भर्ना नै नभएका	१	०	०	०	०
%	१००.००%	०.००%	०.००%	०.००%	०.००%

तालिका नं. ९ मा प्रस्तुत तथ्याङ्कले नेपाली विषयमा सिकाइ उपलब्धि मापनको नतिजालाई कक्षागत रूपमा देखाउँछ । केही कक्षाबाहेक अरू कक्षाहरूमा बालबालिकाको सिकाइ नतिजामा क्रमशः कक्षापिच्छे प्रगति हुँदै गएको देखिन्छ । कक्षा सातमा पढ्ने सबै बालबालिकाहरूले नेपाली अक्षर पढ्न सकेका थिए र कोही पनि सिकारु स्तरमा थिएनन् । कक्षागत रूपमा प्रगति हुँदै जाँदा सिकाइको उपलब्धि मापनको नतिजामा पनि सुधार भएको देखिन्छ तर यो सुधारमा एकरूपता देखिँदैन ।

तालिका नं. १० : कक्षागत रूपमा अङ्ग्रेजी विषयको सिकाइ उपलब्धि मापनको नतिजा

कक्षा	सिकारू स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	अक्षर स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	शब्द स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	अनुच्छेद स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	कथा स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या
पूर्व-प्राथमिक	७	७	३	१	१
%	५०.००%	५०.००%	२१.४३%	७.१४%	७.१४%
१	४०	१८	५	३	०
%	६८.९७%	३१.०३%	८.६२%	५.१७%	०.००%
२	२३	२३	२	२	१
%	५०.००%	५०.००%	४.३५%	४.३५%	२.१७%
३	२२	३५	५	३	२
%	३८.६०%	६१.४०%	८.७७%	५.२६%	३.५१%
४	७	४७	१२	३	२
%	१२.९६%	८७.०४%	२२.२२%	५.५६%	३.७०%
५	७	४६	७	१	१
%	१३.२१%	८६.७९%	१३.२१%	१.८९%	१.८९%
६	५	५७	२९	१२	४
%	८.०६%	९१.९४%	४६.७७%	१९.३५%	६.४५%
७	१	४७	९	३	१
%	२.०८%	९७.९२%	१८.७५%	६.२५%	२.०८%
८	१	४२	२२	१२	३
%	२.३३%	९७.६७%	५१.१६%	२७.९१%	६.९८%
९	०	२९	१५	५	३
%	०.००%	१००.००%	५१.७२%	१७.२४%	१०.३४%
१०	०	२२	१५	९	२
%	०.००%	१००.००%	६८.१८%	४०.९१%	९.०९%
११	०	५	५	३	१
%	०.००%	१००.००%	१००.००%	६०.००%	२०.००%
विद्यालय जान विचमै छाडेका	१	०	०	०	०
%	१००.००%	०.००%	०.००%	०.००%	०.००%
विद्यालय भर्ना नै नभएका	१	०	०	०	०
%	१००.००%	०.००%	०.००%	०.००%	०.००%

तालिका नं. १० ले अङ्ग्रेजी विषयमा बालबालिकाहरूको सिकाइ उपलब्धि मापनको नतिजा कक्षागत रूपमा देखाएको छ । अङ्ग्रेजी विषयमा नेपाली विषयमा जस्तो सिकाइ उपलब्धिको नतिजामा कक्षागत रूपमा क्रमिक प्रगति नभएको देख्न सकिन्छ । तथ्याङ्क अनुसार बालबालिकाहरू उच्च कक्षामा पुग्दा पनि उनीहरूको सिकाइ उपलब्धिको नतिजामा एकनासले वृद्धि नभइकन त्यसमा घटबढ भएको देखाएको छ ।

तथ्याङ्क अनुसार कुनै कक्षामा बालबालिकाहरूको प्रगति भएको देखिन्छ भने कुनै कक्षामा बालबालिकाको सङ्ख्या घटेको देखिन्छ। विशेष गरी उच्च स्तरको सिकाइ उपलब्धिका नतिजामा बालबालिकाको सङ्ख्या घटेको देख्न सकिन्छ। उदाहरणका लागि, कक्षा सातमा १० जना बालबालिकामध्ये २ जनाले मात्र अङ्ग्रेजी शब्द पढ्न सकेको देखिन्छ जबकि कक्षा छमा १० जनामध्ये ५ जनाले अङ्ग्रेजी शब्द पढ्न सकेका थिए। अनुच्छेद स्तरमा कक्षा पाँचका १० जनामध्ये कोही पनि बालबालिका छैनन् जसले अङ्ग्रेजी अनुच्छेद पढ्न सकेका थिए जबकि कक्षा छका १० जनामध्ये लगभग २ जना बालबालिकाहरूले अनुच्छेद पढ्न सकेका थिए। तर कक्षा सातमा यो सङ्ख्या फेरि घटेको देखिन्छ। सिकाइ उपलब्धिको उच्चतम स्तरमा सबै कक्षामा बालबालिकाहरूको सङ्ख्या कम रहेको देखिन्छ। कक्षा दुई तहको अङ्ग्रेजी कथा पढ्न सक्ने १० बालबालिकामध्ये केवल १ जनाले मात्र सो कथा पढ्न सकेको देखिन्छ।

तालिका नं. ११ : कक्षागत रूपमा गणित विषयको सिकाइ उपलब्धि मापनको नतिजा

लिङ्ग	सिकारू स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	एक अङ्कको स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	दुई अङ्कको स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	जोड स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	घटाउ स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	भाग स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या	समस्याको हल स्तरमा बालबालिका हरूको सङ्ख्या
पूर्व प्राथमिक	८	६	३	०	०	०	०
%	५७.१४%	४२.८६%	२१.४३%	०.००%	०.००%	०.००%	०.००%
१	३६	२२	७	२	१	०	०
%	६२.०७%	३७.९३%	१२.०७%	३.४५%	१.७२%	०.००%	०.००%
२	११	३५	१०	२	१	०	०
%	२३.९१%	७६.०९%	२१.७४%	४.३५%	२.१७%	०.००%	०.००%
३	१२	४५	१८	५	४	०	०
%	२१.०५%	७८.९५%	३१.५८%	८.७७%	७.०२%	०.००%	०.००%
४	५	४९	२९	१५	५	४	०
%	९.२६%	९०.७४%	५३.७०%	२७.७८%	९.२६%	७.४१%	०.००%
५	३	५०	३०	१३	७	२	१
%	५.६६%	९४.३४%	५६.६०%	२४.५३%	१३.२१%	३.७७%	१.८९%
६	३	५९	४८	२२	१६	९	४
%	४.८४%	९५.१६%	७७.४२%	३५.४८%	२५.८१%	१४.५२%	६.४५%
७	१	४७	३९	१९	८	४	०
%	२.०८%	९७.९२%	८१.२५%	३९.५८%	१६.६७%	८.३३%	०.००%
८	१	४२	३९	२२	१०	७	३
%	२.३३%	९७.६७%	९०.७०%	५१.१६%	२३.२६%	१६.२८%	६.९८%
९	०	२९	२५	१५	८	५	२
%	०.००%	१००.००%	८६.२१%	५१.७२%	२७.५९%	१७.२४%	६.९०%
१०	०	२२	२१	१४	९	५	३
%	०.००%	१००.००%	९५.४५%	६३.६४%	४०.९१%	२२.७३%	१३.६४%
११	०	५	५	५	३	४	१
%	०.००%	१००.००%	१००.००%	१००.००%	६०.००%	८०.००%	२०.००%

विद्यालय जान बिचमै छाडेका	१	०	०	०	०	०	०
%	१००.००%	०.००%	०.००%	०.००%	०.००%	०.००%	०.००%
विद्यालय भर्ना नै नभएका	१	०	०	०	०	०	०
%	१००.००%	०.००%	०.००%	०.००%	०.००%	०.००%	०.००%

माथि प्रस्तुत तालिका नं. ११ ले गणित विषयमा बालबालिकाहरूले हासिल गरेको सिकाइ उपलब्धिको मापनलाई कक्षागत रूपमा देखाउँछ। तथ्याङ्क अनुसार गणितमा कक्षागत रूपमा बालबालिकाहरूको सिकाइ उपलब्धि केही मात्रामा बढ्दै गएको देखिन्छ, यद्यपि सिकाइ उपलब्धिको उच्च स्तरमा सबै कक्षाका बालबालिकाको सङ्ख्या थोरै रहेको देखिन्छ।

पूर्व-प्राथमिक तहदेखि कक्षा तीनसम्मको तथ्याङ्कलाई नियाल्दा भाग समस्याको हल गर्ने तथा भाषागत रूपमा दिइएको समस्यालाई पढेर हल गर्ने बालबालिका कोही पनि थिएनन्। तर कक्षा चार र माथिल्लो कक्षाको तथ्याङ्क हेर्ने हो भने यी विभिन्न शैक्षिक स्तरमा बालबालिकाहरूको सङ्ख्यामा केही कक्षामा अपवादसहित अलिकति वृद्धि भएको देखिन्छ। यही प्रवृत्ति घटाउ स्तरमा पनि देखिन्छ, तर त्यसपछिका स्तरमा प्रगति एकनासको नरही अलि उतार-चढाव भएको देखिन्छ। उदाहरणका लागि, कक्षा छमा भागको समस्या समाधान गर्न सक्ने १० जना बालबालिकामध्ये १ जना थिए तर कक्षा सातमा त्यो सङ्ख्या झण्डै शून्यमा झरेको देखिन्छ। त्यसपछि फेरि कक्षा आठमा १० मध्ये २ जना बालबालिकाले भाग समस्याको समाधान गर्न सकेको देखिन्छ।

६. तथ्याङ्कहरूको विश्लेषण

जाजरकोटको शिवालय गाउँपालिकामा नागरिकहरूको नेतृत्वमा गरिएको शैक्षिक स्तर मापनको नतिजाले शिवालय गाउँपालिकामा ५ देखि १६ वर्षको उमेर समूहका बालबालिकाहरूको आधारभूत सिकाइ न्यून रहेको देखाएको छ। यहाँ मापनका निमित्त तयार गरिएका प्रश्न पत्रहरू कक्षा दुई तहको पाठ्यक्रममा आधारित रहेका छन्।

समग्रमा भन्नुपर्दा नेपाली, अङ्ग्रेजी र गणित विषयमा बालबालिकाहरूको सिकाइ उपलब्धिमा सुधार हुन आवश्यक छ। नेपाली, अङ्ग्रेजी र गणितका सिकाइ उपलब्धिका उच्च स्तरमा बालबालिकाहरूको सङ्ख्या कम रहेको देखिन्छ। नेपाली विषयको तुलनामा अङ्ग्रेजी विषयमा बालबालिकाको सिकाइ उपलब्धि कम रहेको छ। अङ्ग्रेजी विषयका अक्षर, शब्द तथा अनुच्छेद स्तरमा कम सङ्ख्यामा बालबालिकाहरू रहेका छन् भने सोही स्तरमा नेपाली विषयमा बालबालिकाहरूको सङ्ख्या तुलनात्मक रूपमा बढी देखिन्छ।

शिवालय गाउँपालिकामा नेपाली भाषामा बालिका र बालकको सिकाइ उपलब्धिको मापनको नतिजा समान थियो। अङ्ग्रेजी विषयको सिकाइ उपलब्धि मापनको उच्च स्तरमा तथा गणित विषयको सिकाइ उपलब्धि मापनको लगभग सबै स्तरमा बालकहरूको नतिजा बालिकाहरूको भन्दा केही हदसम्म राम्रो देखिएको थियो।

नेपाली विषयमा बालबालिकाहरूको सिकाइ उपलब्धि मापनको नतिजामा कक्षागत रूपमा क्रमशः प्रगति भएको देखियो भने अङ्ग्रेजी र गणित विषयमा विशेष गरी उच्च स्तरको सिकाइ उपलब्धिमा बालबालिकाहरूको सङ्ख्यामा उतारचढाव देखिएको थियो।

तर माथि उल्लेखित तथ्याङ्कलाई समग्रतामा अध्ययन गर्ने हो भने बालबालिकाहरूको आधारभूत सिकाइको अवस्थामा सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ। विद्यालयमा माथिल्लो तहमा पुगेका बालबालिकाहरूले पनि आधारभूत तहको सिकाइ समेत

हासिल गर्न नसक्नुका विभिन्न कारण हुन सक्छन् । विद्यालय तथा घरपरिवारमा बालबालिकाको सिकाइ प्रक्रियामा बाधा पुऱ्याउने विषयहरू बारे बुझ्न तथा तिनको विश्लेषण गर्न आवश्यक छ । विद्यालयमा होस् वा घरमा जहाँ भए पनि शिवालय गाउँपालिका क्षेत्रका बालबालिकाको शैक्षिक गुणस्तरमा सुधार गर्नुपर्ने धेरै क्षेत्रहरू छन् भन्ने कुरा यस मापनबाट आएको परिणामले देखाउँछ ।

७. निष्कर्ष

शिक्षाले मानिसको जीवनमा दीर्घकालीन प्रभाव पार्छ । त्यसैले गुणस्तरीय शिक्षा पाउनु सबैको अधिकार हो । गुणस्तरीय शिक्षाको लागि शिक्षक, अभिभावकलगायत स्थानीय तहका शिक्षामा काम गर्ने सरोकारवाला तथा विज्ञहरूसँग निरन्तर र समयसापेक्ष रूपमा छलफल, अन्तर्क्रिया गरी स्थानीय योजना र नीतिहरूको कार्यान्वयन हुनु आवश्यक छ । जाजरकोटको शिवालय गाउँपालिकामा नागरिक नेतृत्वमा गरिएको मापनले यस पालिकामा रहेका बालबालिकाहरूको आधारभूत सिकाइको अवस्था कमजोर रहेको र यसमा धेरै सुधार गर्नुपर्ने देखाएको छ ।

दिगो विकास लक्ष्य ४ लाई पूरा गर्ने हाम्रो प्रतिबद्धतालाई पूर्णता दिन स्थानीय स्तरमा रहेका शिक्षासँग सम्बन्धित सरोकारवालाहरूसँग सिकाइको बारेमा छलफल गर्न र सिकाइको स्तरमा सुधार गर्नका निमित्त विभिन्न उपायको खोजी गर्नु जरूरी छ । यस कार्यमा सामुदायिक युवाहरूलाई संलग्न गराई तिनलाई परिचालन गर्न आवश्यक देखिन्छ । यसरी सिकाइको नतिजा मापन गर्न पनि नागरिकको नेतृत्वमा गरिने मापन एक शक्तिशाली विधि हुन सक्छ । त्यसो गर्दा यसले समुदायका सदस्यहरू, स्थानीय सरकार र सरोकारवालाहरूलाई बालबालिकाहरूको आधारभूत सिकाइमा सुधार ल्याउने विषयमा जवाफदेही हुन पनि मदत गर्दछ । यसले समग्र शिक्षा प्रणालीलाई सुधार गर्नका निमित्त नीतिगत तहमा वहस र संवाद गर्ने वातावरण तथा स्थानको पनि सृजना गर्छ ।

८. असर (ASER) जाजरकोटमा काम गर्ने समूह

मुख्य प्रशिक्षक: टोपेन्द्र कुमार शाही, विकास पोखरेल

स्वयंसेवकहरू: केशव प्रसाद रेग्मी, देवेन्द्र प्रसाद जैसी, चन्द्रकला रेग्मी, कमल प्रसाद रेग्मी, रत्न बहादुर वि.क, रीता बुढा, लोकेश बुढा, सरिता ओली, सुशीला ओली, इन्द्र रेग्मी, भीम बहादुर खत्री, पुष्पा कुमारी घर्ती, तीर्ख कुमारी शर्मा, अमृता राणा, पुष्पा कुमारी शाही, शान्त बहादुर बुढा, योगेन्द्र बहादुर सिंह, दीपेन्द्र बहादुर शाही

असर नेपाल (ASER Nepal) : जास्मीन शाक्य, ललित जंग शाही, मनिषा गहतराज, प्रमिला बिसुंके, राजीव तिमल्सिना, रोशन पोखरेल